

Verbeter de match met je klas

... en verminder stress

Er vliegt een propje door de klas, een leerling kauwt kauwgom en een enthousiast groepje jongens voorin gilt het goede antwoord op je vraag. Hoe waardeer jij als docent deze situaties? Niet? Het kan wennen.

De ene docent kan het heel vervelend vinden dat een leerling kauwgom kauwt in de klas, terwijl de andere dat geen probleem vindt. Het gedrag van docenten in hun relatie met leerlingen is al vaak onderzocht. In dit onderzoek staat juist niet het gedrag, maar de betekenis die docenten geven aan hun relatie met leerlingen centraal. We noemen dat geheel aan betekenissen de interpersoonlijke rolidentiteit.

Dat speelt in specifieke situaties (bijvoorbeeld de waardering van de lesstart) én in het algemeen (de relatie met al je klassen of de identiteitsstandaard). Beide beïnvloeden elkaar en beide (waardering en identiteitsstandaard) 'matchen' in het ideale geval, ze overlappen. Als er geen overlap is, is de kans groot dat een docent stress ervaart. Althans, dat zegt de theorie. Maar is dat zo?

Tassen op tafel

Iedere docent heeft verschillende rollen, als docent in het VO ben je bijvoorbeeld vakdeskundige en didacticus, maar ook collega, mentor, of coördinator van het schooltoneel. De relatie met leerlingen

is essentieel en kan voor docenten dermate uitdagend zijn, dat zij kan leiden tot vertrek uit het beroep of zelfs tot burn-out. Daarnaast is de docent-leerlingrelatie van groot belang voor de identiteitsontwikkeling van docenten. Neem Joris, een 24-jarige natuurkundedocent. Hij vertelt: 'In mijn relatie met leerlingen ben ik duidelijk en ze doen wat ik zeg.' Zijn identiteitsstandaard kan omschreven worden als leidinggevend. In zijn waardering van een specifieke situatie, in dit geval een lesstart, zien we een hele andere betekenisgeving. Tassen op tafel, jassen aan, drukke kinderen. Joris: 'Dit is niet zoals ik het wil, maar ik weet niet hoe ik het anders kan doen. Wat moet ik nou doen?' In het geval van Joris is er dus geen overlap, geen match tussen de identiteitsstandaard en de waardering. Is dat permanent of kan dat nog veranderen?

Tussen 2010 en 2013 hebben in totaal 29 docenten uit het VO van allerlei vakken en lesniveaus (vmbo-tl tot en met vwo) deelgenomen aan een onderzoek naar interpersoonlijke rolidentiteit. Sommige hadden een goede relatie met hun leerlingen, anderen hadden ordeproblemen en een minder goede relatie met hun leerlingen. Bij iedere docent is in 2011 en in 2013 een les gefilmd, direct gevolgd door een interview. Hen is de vraag gesteld: Hoe zou jij je relatie met leerlingen omschrijven? Hoe vind je dat het gaat? Samen met de docent werden de fragmenten die in de les waren opgenomen teruggekeken.

De interviews zijn geanalyseerd met behulp van de zogenoemde interpersoonlijke cirkel docent, ontwikkeld door Theo Wubbels en zijn collega's van de Universiteit Utrecht. Met als belangrijkste

Match Maker Analyse

Om een gewenste match te ontwikkelen is het belangrijk dat je óf zelf initiatief neemt om iets te veranderen (bijvoorbeeld actief reflecteren op je lespraktijk of een cursus volgen) óf dat er in je school iets verandert. Het helpt bijvoorbeeld als je meer parallelklassen hebt of alleen maar natuurkunde hoeft te geven in plaats van natuurkunde, wat uren wiskunde én ANW. Dan houd je meer tijd over om een gewenste match te ontwikkelen. Belangrijke voorwaarde hierbij is wel dat je als docent plezier hebt in het lesgeven en openstaat voor nieuwe dingen.

Een uitdagende leerling. Wat ga jij er aan doen?

dimensies: hoeveel invloed heeft de docent en hoe nabij is hij of zij richting de leerlingen? Voortbordurend op eerder onderzoek naar docentgedrag worden in deze cirkel twee gebieden onderscheiden. Een 'gewenst' gebied, dat staat voor de gewenste docent-leerlingrelatie met een positieve uitwerking op de werkbeleving van docenten en op de motivatie en leeropbrengsten van leerlingen, en een 'ongewenst' gebied dat negatief uitwerkt.

Ongewenste situaties

Van de 29 geïnterviewde docenten ervoeren er in 2011 dertien een match tussen hun interpersoonlijke identiteitsstandaard en hun waardering van specifieke docent-leerling situaties. Helaas waren er ook zestien docenten (meer dan de helft) bij wie die match ontbrak. Zij ervoeren regelmatig stress in de klas. Het goede nieuws is dat je als docent zo'n match kunt ontwikkelen. Zowel je waardering van specifieke situaties als je interpersoonlijke

Handvatten voor een goede match

Niet iedereen kan uit zichzelf een gewenste match ontwikkelen. Om coaches op scholen en lerarenopleiders hiervoor een handvat te geven, hebben we de match maker analyse ontwikkeld. De match maker analyse heeft als doel om de docent bewust te maken van zijn/haar interpersoonlijke rolidentiteit.

- 1 Omschrijf je relatie met jouw leerlingen over het algemeen? (Interpersoonlijke identiteitsstandaard)
- 2 Waardeer specifieke situaties. Selecteer enkele fragmenten van een gefilmde les. Wat gebeurt hier? Hoe vind je dat? Welke betekenis heeft dit voor jou als docent?
- 3 Visualiseer de antwoorden van stap 1 en stap 2 in de interpersoonlijke cirkel docent. Is er overlap tussen de antwoorden van stap 1 en stap 2? Is er sprake van een gewenste match? Zo ja/nee: Hoe is dat voor jou als docent? Wat kan je eraan doen om een gewenste match te ontwikkelen? Wat kan de school doen? / AvdW

identiteitstandaard kan kennelijk veranderen. Na twee jaar tijd waren er namelijk meer matches. Ook nam het aantal ongewenste identiteitsstandaarden af in 2013. Met andere woorden, leraren konden na deze twee jaar beter omgaan met ongewenste situaties in de klas en hadden op den duur een betere relatie met leerlingen.

Docenten die beter matches, waren er ook van overtuigd dat ze goed kunnen lesgeven, vooral in het geven van instructie. Hoe leraren een match precies kunnen beïnvloeden, heeft ook dit onderzoek nog niet hard kunnen maken. Maar wat we wel hebben gevonden is dat docenten die de ontwikkeling beïnvloeden, veel plezier hebben in lesgeven en open staan voor vernieuwing. Bovendien zijn ze op school actief betrokken bij veranderingen in hun eigen situatie. ■

‘Tassen op tafel, jassen aan... dit wil ik niet, wat moet ik nu doen?’

Leraar Joris (24)

Anna van der Want, 'Teachers' Interpersonal Role Identity', Eindhoven School of Education.
Voor meer informatie: a.c.van.der.want@iclon.leidenuniv.nl